

ERKIN SAVDO VA PROTEKSIONIZM SIYOSATI

Samarqand iqtisodiyot va serves instituti

Dotsent: Shakarov Allayor

Talaba: Xasanov Raxim

Annotatsiya: *Ushbu maqola erkin savdo va proteksionizm siyosati o'rtasidagi dioxotomiyani ko'rib chiqadi, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy oqibatlarini tahlil qiladi. Erkin savdo tarafdorlari bu iqtisodiy o'sishni, iste'molchilar tanlovini va global integratsiyani rag'batlantirishini ta'kidlaydilar, proteksionizm tarafdorlari esa mahalliy sanoat va ish joylarini xorijiy raqobatdan himoya qilish muhimligini ta'kidlaydilar. Tarixiy kontekstlarni, amaliy tadqiqotlarni va hozirgi tendentsiyalarni ko'rib chiqish orqali maqola ushbu siyosatlarining xalqaro munosabatlar va ichki iqtisodiyotga ta'sirini o'rganadi. Shuningdek, u ochiq bozorlar va tartibga solish choralari o'rtasidagi muvozanat bo'yicha davom etayotgan munozaralarni muhokama qiladi, tobora o'zaro bog'langan dunyoda savdo siyosatining kelajagi haqida tushuncha beradi.*

Kalit so'zlar: *Erkin savdo, proteksionizm, iqtisodiy siyosat, globallashuv, ichki sanoat, xalqaro munosabatlar, savdo to'siqlari, bozorni tartibga solish, iqtisodiy o'sish, iste'molchi tanlovi.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается дихотомия между свободной торговлей и протекционистской политикой, анализируя их экономические, социальные и политические последствия. Сторонники свободной торговли утверждают, что она способствует экономическому росту, потребительскому выбору и глобальной интеграции, в то время как сторонники протекционизма подчеркивают важность защиты отечественной промышленности и рабочих мест от иностранной конкуренции. Изучая исторический контекст, тематические исследования и текущие тенденции, в статье рассматривается влияние этой политики на международные отношения и внутреннюю экономику. В нем также обсуждаются продолжающиеся дебаты по поводу баланса между открытыми рынками и мерами регулирования, что дает представление о будущем торговой политики во все более взаимосвязанном мире.*

Ключевые слова: *Свободная торговля, протекционизм, экономическая политика, глобализация, отечественная промышленность, международные отношения, торговые барьеры, рыночное регулирование, экономический рост, потребительский выбор.*

Abstract: *This article examines the dichotomy between free trade and protectionism policies, analyzing their economic, social, and political implications. Free trade advocates argue that it promotes economic growth, consumer choice, and global integration, while protectionism supporters highlight the importance of safeguarding domestic industries and*

jobs from foreign competition. Through a review of historical contexts, case studies, and current trends, the article explores the impact of these policies on international relations and domestic economies. It also discusses the ongoing debate regarding the balance between open markets and regulatory measures, providing insights into the future of trade policy in an increasingly interconnected world.

Keywords: Free trade, protectionism, economic policy, globalization, domestic industries, international relations, trade barriers, market regulation, economic growth, consumer choice

KIRISH

Erkin savdo va proteksionizm atrofidagi nutq uzoq vaqtdan beri iqtisodiy nazariya va siyosatning asosi bo'lib, jahon bozorlarining tuzilishi va dinamikasiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Erkin savdo tarafdorlari bunday amaliyotlar samaradorlikni oshiradi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, deb ta'kidlab, savdo to'siqlarini kamaytirish yoki yo'q qilish tarafdori. Birinchi marta 19-asrda Devid Rikardo tomonidan ifodalangan qiyosiy ustunlik nazariyasi mamlakatlar nisbiy samaradorlikka ega bo'lgan tovarlarni ishlab chiqarishga ixtisoslashishi kerakligini ko'rsatadi. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkin savdo siyosatini qo'llagan davlatlar yalpi ichki mahsulotning yuqori o'sishiga moyil; masalan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (XVJ) o'z savdo siyosatini erkinlashtirgan mamlakatlar yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlari besh yil ichida o'rtacha 1,5% ga oshishini kutishi mumkinligini ma'lum qildi. Aksincha, proteksionizm mahalliy sanoatni, ayniqsa milliy xavfsizlik yoki iqtisodiy barqarorlik uchun muhim deb hisoblangan tarmoqlarni xorijiy raqobatdan himoya qilish zarurligini ta'kidlaydi. 2020 yilda global savdo COVID-19 pandemiyasi tufayli misli ko'rilmagan uzilishlarga duch keldi va bu proteksionistik choralarning qayta tiklanishiga olib keldi. Jahon Savdo Tashkiloti (JST) global savdo hajmining

5 foizga qisqarganini qayd etdi, bu ko'plab mamlakatlarni mahalliy ish o'rinlarini himoya qilish uchun tariflar va kvotalar qabul qilishga undadi. Misol uchun, 2018 yilda joriy etilgan AQShning po'lat va alyuminiy tariflari po'lat sanoatida taxminan 20 000 ish o'rinlarini saqlab qolishga yordam beradi, ammo bu materiallarga bog'liq bo'lgan quyi oqim tarmoqlarida 75 000 dan ortiq ish o'rinlari xarajati. Ushbu ikki siyosatning o'zaro bog'liqligi ularning iqtisodiy barqarorlik va o'sish uchun uzoq muddatli oqibatlari haqida tanqidiy savollarni tug'diradi. Mavjud tendentsiyalar shuni ko'rsatadiki, mamlakatlar zamonaviy iqtisodiyotlarning

murakkabliklarini hal qilish uchun erkin savdo va proteksionizm elementlarini birlashtirgan holda gibril yondashuvlarga tobora ko'proq intilishlari mumkin.

Geosiyosiy keskinliklar kuchayishi va ta'minot zanjirlari yanada murakkablashgani sababli, ochiq bozorlar va himoya choralari o'rtasidagi muvozanat kelajakdagi iqtisodiy siyosatni belgilashi mumkin. Taxminlarga ko'ra, 2030 yilga kelib, ko'proq mamlakatlar har ikkala siyosatning strategik aralashmasini qabul qiladilar, bu esa

savdo munosabatlari milliy manfaatlarga mos keladigan va global iqtisodiy integratsiyani rivojlantiradigan rivojlanayotgan landshaftni aks ettiradi.

Xulosa: Erkin savdo va proteksionizmni o'rganish iqtisodiy nazariyalar, siyosatlar va real dunyo oqibatlarining murakkab o'zaro ta'sirini ochib beradi. Erkin savdo iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va iste'molchilarning tanlovini kengaytirish imkoniyatlarini doimiy ravishda namoyish etdi. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, erkin savdo siyosatini qo'llaydigan mamlakatlar ko'pincha yalpi ichki mahsulotning sezilarli o'sishiga ega bo'lib, globallashgan iqtisodiyotda qiyosiy ustunlikning afzalliklarini ta'kidlaydi.

Biroq, so'nggi yillarda proteksionistik choralarining qayta tiklanishi milliy xavfsizlik, ish o'rinlarini saqlab qolish va iqtisodiy barqarorlik bilan bog'liq tashvishlarning kuchayishini aks ettiradi. Proteksionizm muayyan tarmoqlar uchun qisqa muddatli foyda keltirishi mumkin bo'lsa-da, ko'pincha o'zaro bog'liq bo'lgan tarmoqlarda kengroq iqtisodiy samaradorlik va ish o'rinlarining yo'qolishiga olib keladi. Tanglikning kuchayishi va ta'minot zanjiri zaifligi bilan tavsiflangan hozirgi geosiyosiy iqlim mamlakatlarning savdo siyosatiga qanday yondashishini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Oldinga qarab, mamlakatlar erkin savdo va proteksionizm elementlarini birlashtirgan gibrid strategiyalarni tobora ko'proq qabul qilishlari mumkin. Ushbu pragmatik yondashuv hukumatlarga global bozorlarda ishtirok etishda ichki manfaatlarni himoya qilish imkonini berishi mumkin. Davlatlar ushbu nozik muvozanatni boshqarayotganda, xalqaro savdoning kelajagi barqarorlik, barqarorlik va adolatli iqtisodiy o'sishga yordam beradigan siyosatni moslash qobiliyatiga bog'liq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, erkin savdo va proteksionizm atrofidagi muloqot nafaqat iqtisodiy munozara, balki kengroq ijtimoiy qadriyatlar va ustuvorliklarning aksidir. Siyosatchilar ochiq bozorlarning afzalliklarini himoya qilish zarurati bilan taqqoslab, doimiy rivojlanayotgan global landshaftda ham raqobatbardosh ustunliklarni, ham milliy farovonlikni ta'minlaydigan asoslarni yaratishga intilishlari kerak.

FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR:

1. Rikardo, D. (1817). Siyosiy iqtisod va soliqqa tortish tamoyillari haqida. London: Jon Myurrey.
2. Xalqaro valyuta fondi (XVF). (2021). "Savdo va yalpi ichki mahsulotning o'sishi: tarixiy dalillar va so'nggi tendentsiyalar". IMF.org saytidan olindi.
3. Jahon savdo tashkiloti (JST). (2021). "Jahon savdo hisoboti 2021: Iqtisodiy barqarorlik va savdo." WTO.org saytidan olindi.

4. Iqtisodiy siyosat instituti. (2021). "AQSh ish joylariga tariflarning ta'siri: tahlil." EPI.org dan olindi.
5. Bown, CP (2020). "JST va global savdo: tarixiy istiqbol". Xalqaro savdo va iqtisod jurnali, 12(3), 1-27. doi: 10.2139/ssrn.3672521
6. Bolduin, R. (2016). Buyuk konvergentsiya: axborot texnologiyalari va yangi globallashuv. Kembrij: Garvard universiteti nashriyoti.
7. Helpman, E. (2011). Global savdoni tushunish. Kembrij: Garvard universiteti nashriyoti.
8. Muallif, DH, Dorn, D. va Hanson, GH (2016). "Xitoy zarbasi: savdodagi katta o'zgarishlarga mehnat bozorini moslashtirishdan saboq olish". Iqtisodiyotning yillik sharhi, 8, 205-240. doi: 10.1146/annurev-economics-111615-114604.
9. Smit, A. (1776). Xalqlar boyligining tabiati va sabablarini o'rganish . London: V. Strahan va T. Kadell.
10. Rikardo, D. (1817). Siyosiy iqtisod va soliqqa tortish tamoyillari haqida . London: Jon Myurrey.
11. List, F. (1841). Siyosiy iqtisodning milliy tizimi . Filadelfiya: JB Lippincott & Co.
12. Jahon savdo tashkiloti (JST). (2023). Jahon savdo statistik sharhi 2023 . <https://www.wto.org/> dan olindi.
13. Xalqaro valyuta fondi (XVF). (2023). Jahon iqtisodiy istiqboli: global savdo rivojlanishi . Vashington, DC: IMF.
14. Krugman, P. va Obstfeld, M. (2021). Xalqaro iqtisodiyot: nazariya va siyosat . 11-nashr. Nyu-York: Pearson